

Н.М. Дмитренко

**НІЖИНСЬКЕ МІСЬКЕ
ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ У СПРАВІ
«ЗБЕРЕЖЕННЯ НАРОДНОГО ЗДРАВ'Я»
(ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

У статті висвітлені співпраця міських думи та управи в справі покращення медичного обслуговування населення Ніжина, запровадження та контроль за дотриманням протиепідемічних заходів і санітарних норм.

Ключові слова: місцеве самоврядування, медицина, санітарія.

Реалії сьогодення вимагають радикальних змін у системі органів місцевого самоврядування, повернення їм давно утрачених самоврядних функцій. Головною метою цих змін має бути створення такої структури органів міського громадського управління, яка б ефективно сприяла розвитку соціальної та економічної складової суспільства. Необхідність усвідомлення наступниками досвіду управлінської культури зумовлює актуальність теми дослідження.

Об'єктом даного дослідження є Ніжинські міські дума та управа в період модернізації міського громадського управління відповідно до Положень 1870 та 1892 років. Головну увагу в дослідженні приділено практичній співпраці міських думи та управи у справі створення доступної системи охорони здоров'я, запровадження низки лікувально-профілактичних заходів та санітарних норм. Дослідження даної проблематики можна зустріти в сучасних містознавчих студіях Є. Страшко, О. Рахно, В. Ємельянова, В. Кулик, О. Сидорович [1].

Враховуючи потреби городян у покращенні медичного обслуговування та санітарного стану міста, у лютому 1879 р. міська дума прийняла рішення щодо створення постійної санітарної комісії з 6 членів – гласних думи. «Ее обязанностью есть сохранение народного здоровья», – як було зазначено у журналі засідань міської думи. Головою санітарної комісії був обраний думський гласний полковник П.Н. Жердев, її членами стали П.Ф. Кушакевич, Я.П. Росланевський, В.П. Миловидов, П.О. Струсевич, П.Ф. Кордюков та К.Н. Руфін [2, арк. 24]. За місяць комісія надала міській управі перелік профілактичних заходів боротьби з можливим розповсюдженням епідемічних захворювань. Домовласників зобов'язували почистити свої подвір'я, осіб, які ігнорували ці розпорядження, чекало складання актів з послідовним покаранням. Разом з тим до таких порушників викликалися підрядники для чистки подвір'я, але за рахунок власника. Про стягнення грошей на користь підрядника подавались позови до мирового суду. Плоші, мости (окрім Земського) та набережна прибирались за рахунок міської казни. Прибирання ж вулиць по-

кладалось на домовласників, але при цьому місто зобов'язувалось влаштувати стічні канали та впорядкувати осушені місця. Розглянувши запропоновані санітарною комісією заходи та визнавши їх ефективними, дума та управа прийняли спільне рішення щодо поширення їх серед мешканців міста у формі інформаційних листків. Щоб надати документу ваги та засвідчити серйозність намірів у дотриманні цих санітарних норм, друкувався він за підписом міського голови М. Фальковського та членів управи Н. Манцова, (?) Шепеля та Ф. Подковщикова [2, арк. 24].

Влітку 1887 р. міська управа отримала циркулярного листа Чернігівського губернатора щодо правил утримання кішок, собак і запобігання випадків укусів людей лохматими безхатками та розповсюдження хвороб. Деякі пункти цього документа засвідчують гуманне ставлення до тварин та соціальну справедливість до людей: «На улицу собаку выпускать только в наморднике, однако не лишаящем их возможности пить. Введение поголовного сбора с владельцев собак, при чем налог этот мог бы в городах, где содержание собак составляет одну прихоть, быть большего, а в деревнях меньшего размера, где есть надобность в собаках» [3, арк. 2]. У відповідь на лист губернатора управа виклала свої міркування з цього питання: «1) Все собаки, находящиеся вне двора и не имеющие намордник, ошейник или других знаков принадлежности их хозяевам, должны считаться бродячими. 2) Намордники пригодны только для собак цепных пород, как-то: догов, бульдогов, сеттеров и т.п. Что же касается дворовых собак, то таковые должны быть лишены возможности бродить по улицам. 3) Всякий желающий иметь собаку или имеющий уже, должен предоставить в полицию сведения о том и получить значок, какой будет установлен Думой, внести немедленно в городской доход за породистую собаку 1 рубль в год, за дворovou – 50 копеек в год. Не сделавший этого, подлежит штрафу в тройном размере. 4) О случаях заболевания собак хозяин должен заявлять в полицию или ветеринару. Если бешеная собака нанесла вред кому-либо – расходы на лечение за счет хозяина собаки. 5) Уменьшению числа бродячих собак будет способствовать и запрет крестьянам и сельским обывателям брать в Нежин собак, привозя на базары и ярмарки продукты» [3, арк. 3].

У цей період частим явищем були епідемії, виникненню яких сприяли складні умови життя і праці, відсутність санітарно-гігієнічних знань. Кінець 70-х років ХІХ ст. позначився епідемією дифтериту. Статистика захворювань в повіті була невтішною: смертність серед захворівших дітей 10-річного віку складала 26 %, серед дітей до 5-ти років – 68 % [4, арк. 15]. У 90-х роках ХІХ ст. набула поширення віспа та тиф. Наприкінці 1890 р. на засіданні міської думи вирішувалось питання закупівлі рідини Коха. Приватний лікар Розенгарт намагався отрима-

ти повноваження на придбання у Берліні новітнього засобу по боротьбі з віспою. На засіданні розгорнулася дискусія про доцільність закупівлі та застосування лімфи Коха. Заслухали думку гласного О.Г. Гржимайло: «Коховская лимфа есть новость в науке. Существует распоряжение правительства, где говорится, что опыты с лимфой Коха могут быть допущены лишь под строгим контролем правительства и личной ответственностью врача в правительственных и общественных заведениях, коих научная обстановка вполне гарантирует применение средств и надлежащее наблюдение за результатами. В Нежине ж, коего научное богатство заключается в земской больнице и частной больнице Розенгарта, не дает права считать себя вполне вооруженными для применения лимфы Коха» [5, арк. 1, 4, 5–5 зв., 6, 7]. Враховуючи незаперечність аргументів, Розенгарту було відмовлено у його клопотанні.

Найбільш вагомим кроком місцевої влади у справі побудови системи медичного обслуговування було влаштування міської лікарні. Влітку 1893 р. міський лікар Г. Наркевич надав санітарно-виконавчій комісії проект створення міської лікарні, діяльність якої мусила будуватися на принципах доступності та безкоштовності надання медичної допомоги. Автор проекту вважав, що доступність медичної допомоги дозволить своєчасно виявляти всі випадки захворювань, а це суттєво вплине на масштаби розповсюдження епідемії. Серед головних завдань майбутньої лікарні було надання медичної допомоги незможному населенню міста не тільки порадами, але й безкоштовними ліками та боротьба з епідеміями (професійне віспощення, спостереження за розвитком захворювання тощо) [6, арк. 1, 3]. В місті була створена спеціальна комісія, яка і зайнялась вивченням питання спроможності міського бюджету фінансувати цю справу. Відомо, що не всі члени комісії підтримували ідею відкриття такої лікарні. Наприклад, Мойсей Лестровий, гласний міської Думи, пропонував з метою заощадження міського бюджету надати в допомогу земському лікарю міського лікаря та фельдшера, які б вели прийом хворих у земській лікарні в певні години та за певну винагороду [6, арк. 6].

Наприкінці листопада 1893 р. комісія подала до управи доповідь щодо організації міської лікарні для амбулаторних хворих: «Исполняя возложенное поручение, комиссия имеет честь доложить Управе, что по ея мнению Городская лечебница должна быть расположена если не в центральной части города, то не вдали от центра. Необходимо помещение для врача и фельдшера и, кроме того, 3 комнаты: ожидальня, кабинет врача и аптека. Врач работает с 9 часов до 13, в остальное время может заниматься частной практикой. На первый год устройства лечебницы потребуются из городских средств 2000 рублей, а в дальнейшем 1500 рублей. Комиссия полагает, что в возврат этих расходов городу могут идти проценты от греческого

капитала, собранного некогда греками на устройство Нежинской Греческой больницы и за упразднением греческого общества поступивших в распоряжение города, каковых поступает 150 рублей. Установка кружек в лечебнице, куда всякий приходящий по мере сил и желания мог бы опускать пожертвования. С развитием больницы с приходящих состоятельных больных может быть положена плата не свыше 15 копеек, как это установлено в Губернской лечебнице Полтавского земства» [6, арк. 4–5].

Усвідомлюючи, що утримання міста в чистоті запобігатиме виникненню та поширенню епідемічних захворювань, міська влада запровадила інститут санітарних попечителів. Ними обирались вомоді та авторитетні люди (священики, громадські діячі, купці) із розрахунку 1 попечитель на 20 домів [7, арк. 15–16]. Кожен з них отримував «пам'ятку» за підписом міського голови, у якій визначалось коло їх обов'язків: систематичний огляд дорорів, щотижневе надання в управу відомостей про їхній санітарний стан та наявність чи відсутність інфекційних захворювань на ввіреній їм ділянці міста. Вони мали право вимагати від господарів дотримувати своє подвір'я у належному санітарному стані. З 1917 р. санітарний попечитель отримував в управі своєрідний «відкритий лист», що посвідчував його особу та права [8, арк. 9, 19].

У серпні 1897 р. вперше в місті була затверджена посада санітарного лікаря з окладом у 800 крб. на рік [9, арк. 2–2 зв.]. До цього функції санітарного лікаря виконував міський лікар. Робота санітарного лікаря регламентувалась положеннями інструкції, що була складена губернською санітарною комісією у жовтні 1897 р. [9, арк. 3].

Міська управа постійно здійснювала закупівлю медичного обладнання та дезинфікуючих засобів, виділяла кошти на роз'їзди лікаря, безкоштовне забезпечення ліками незможних хворих [10, арк. 1–2].

Багато уваги в місті приділялось профілактиці інфекційних захворювань та запровадженню елементарних санітарних правил. Публічні місця «прикрашали» інформаційні листки («О мерах профилактики против дизентерии», «Дезинфекция вещей», «Домашняя аптечка»). Серед ніжинців розповсюджувались брошури («Что делать, чтобы не заболеть холерой», «Как необходимо питаться в холерное время»), листки-звернення міського голови до мешканців з проханням утримувати своє подвір'я у належному санітарному стані [11, арк. 12–13].

Наприкінці XIX ст. у Ніжині розпочалося створення ветеринарно-санітарної служби. Було запроваджено контроль за виробництвом м'яса, м'ясних продуктів та ковбасних виробів. Чернігівське губернське правління поширило копію офіційної статті «Общие меры борьбы против распространения чумы рогатого скота», надрукованої в «Урядовому Віснику». У серпні 1885 р. міська дума прийняла

постанову, яка визначала правила перегону тварин (тільки залізницею). У пунктах вивезення тварин «скотопромисленники» повинні були заздалегідь визначати місця для 10-денного карантину поголів'я, мали право випасати та забивати тварин тільки у дозволені для цього місця [12, арк. 2, 4, 8].

У червні 1900 р. земський ветлікар В. Ентін висловив своє занепокоєння з приводу відсутності могильника для хворих тварин: «Городом выделено два места для этих целей на Обжаровщине и в Канаве по Борзенскому тракту. Они должны быть закрыты, так как место на Обжаровщине соприкасается с ярмарочной площадью, а в Канаве – входит в область того места, где пасется городское стадо. Прошу выделить безопасное место для могильника и специальные подводы для вывоза павших животных» [13, арк. 5]. Ветлікар пропонував ввести контроль за продажем м'яса на місцевому базарі, висловився за категоричну заборону продажу «финнозного свиного мяса», тобто м'яса, що було заражено гельмінтами [14, арк. 1–1 зв.]. Міська управа брала на себе зобов'язання своєчасно інформувати населення про появу чергового спалаху епідемічних захворювань серед тварин та методи боротьби з ними [14, арк. 2].

Якщо в ході проведення ветеринарно-санітарного контролю виявлялися виробники м'ясних продуктів, що порушували існуючі правила, міська управа направляла до них листи наступного змісту: «До сведения городской управы дошло, что Вы для своего заведения убиваете и покупаете свиные туши, не бывшие в ветеринарном осмотре и не оплаченные городским сбором. Вследствие этого городская управа предупреждает вас не допускать убоя свиней у себя дома, а таковой убой производит в городских бойнях, а также покупать свиные туши, их части и сало только с городским клеймом. В противном случае городская управа вынуждена будет закрыть Ваше заведение, так как предметы Вашего приготовления недопустимы к продаже, как не обеспечивающие народного здоровья. При этом управа предупреждает, что ревизии всех колбасных заведений будут частыми и внезапными. Городской голова М. Лилеев» [15, арк. 10–12].

Слід згадати і про діяльність відділення Червоного Хреста, яка особливо активізувалась з початком російсько-японської війни 1904–1905 рр., коли до міста стали прибувати з Далекого Сходу евакуйовані хворі та поранені воїни. 9 січня 1905 р. голова відділення Червоного Хреста М.І. Лілеєв подав на обговорення до міської думи пропозицію Чернігівського губернатора щодо створення у Ніжині лазарету для поранених. В постанові зазначалось, що: для влаштування лазарету грошей у місті бракує, але багато громадян зможуть долучитися до цієї шляхетної справи. Так був створений Тимчасовий Комітет Червоного Хреста. Його членами стали К.Ф. Гельбе, М.М. Бережков, Г.І. Спаський,

М.П. Гомоляко, М.В. Висоцький, А.І. Литвиненко, Б.М. Лемперт. Головою комітету була обрана поміщиця М.Г. Троцина. Приміщення для облаштування лазарету надав ігумен Благовіщенського монастиря. 25 січня 1905 р. відбулось урочисте відкриття лазарету (п'ять кімнат на 15 ліжок). Щоденне відвідування та лікування хворих безкоштовно взяли на себе лікарі Г.О. Лубченко та Г.А. Наркевич. По закінченні молебну присутні висловили бажання вносити щомісячно добровільні пожертви. Одразу було зібрано близько 700 карбованців. Ініціативу підтримали ніжинські церкви, дворянське зібрання, купецький клуб, офіцери 42-ї артилеристської бригади, вчителі гімназій і шкіл. До вище означеної суми додали ще 2649 крб. 07 коп. Не залишилось осторонь ніжинське купецтво, яке робило пожертви не тільки грошима, але й продуктами та речами (Є.І. Дмитренко, І.І. Д'яченко). Лазарет функціонував майже півтора роки. За цей час на лікуванні перебувало близько 150 поранених воїнів. У травні 1906 р. лазарет закрили. Його майно передали міському управлінню для покращення облаштування міської лікарні. Таким чином діяльність Тимчасового Комітету Червоного Хреста була припинена [16, арк. 1–32].

Однією з найважливіших справ медичного обслуговування ніжинців залишалась боротьба з епідемічними захворюваннями. Перше 10-річчя ХХ ст. відмічено спалахами холери та тифу. Звичайною була сезонна епідемія дизентерії. Влітку 1901 р. міський лікар М.П. Галицький інформував управу про початок у місті епідемії, коли з 8 до 17 липня на облік було взято близько 60-ти хворих. При цьому у міській лікарні для таких хворих було передбачено лише 8 ліжок [17, арк. 1]. Спільними зусиллями лікарів та членів міської управи були визначені методи боротьби з захворюванням: інформування населення щодо причин хвороби, профілактика та боротьба з її проявами. На місцевому ринку був встановлений бак з кип'яченою водою (залишається невідомим, у який спосіб відбувалось користування цією водою). На час епідемії було вирішено облаштувати тимчасові бараки на 10 ліжок кожний. Прийом хворих та їх лікування доручили інститутському лікарю І.М. Самойловичу зі штатом фельдшерів, яких запрошували на час епідемії [17, арк. 6–7]. Влітку 1901 р. від дизентерії у місті та передмістях померло близько 30 людей з 300 захворілих, тобто кожен 10-й [17, арк. 9–11, 14, 22, 28 зв.].

Близько 1905 р. в місті розпочалась епідемія холери, яка загасала та знову спалахувала, триваючи до 1911 р. У місті були створені холерні бараки, під час піків захворювання винаймались приміщення у городян [17, арк. 3]. Але, як засвідчують архівні документи, були випадки відмови надавати приватні приміщення для розміщення та лікування холерних хворих. Так, ігумена жіночого монастиря

Філадельфа аргументувала відмову знаходженням в той час у монастирі великої кількості людей (близько 400 осіб), сусідство яких з хворими наражало їх на небезпеку [18, арк. 70]. На окремих умовах доглядати холерних хворих залучали слухачок старших курсів фельдшерсько-акушерської школи П. Бушtedта: під час епідемії медичні сестри отримували платню у розмірі 35 крб. на місяць (при догляді за незаразними хворими – 25 крб.); життя кожної з них під час епідемії було застраховане на 1000 крб. [18, арк. 49, 52, 58–59].

Для більш ефективного контролю над ситуацією, рішенням міської думи у листопаді 1909 р. місто було поділено на 9 санітарних ділянок (до того було 7), розроблялись узгоджені дії міста та повітової земської управи у боротьбі з епідеміями [18, арк. 8, 12].

Губернська влада час від часу надсилала керівні рекомендації, а іноді пропонувала допомогу у вирішенні практичних питань – проведенні бактеріологічних досліджень в лабораторіях великих міст у разі виникнення труднощів діагностування холери або чуми [18, арк. 17]. Пропонувались курси підвищення кваліфікації міських лікарів в Інституті експериментальної медицини стосовно бактеріологічного діагностування холери та проб місцевої води, але за рахунок місцевого бюджету [19, арк. 4].

У травні 1910 р. санітарно-виконавча комісія ухвалила: «Собрать санитарных попечителей, вручить им инструкции и просить осмотреть участки. Городской думе разрешить делать отпуск воды для водовозов и жителей, берущих бочками, бесплатно из городской водоканчки. Управу просить распорядиться, чтобы во всех колодцах, из которых берут питьевую воду, было при каждом ведро (не дозволяя брать воду своим ведром). Просить П. Бушtedта разрешить слушательницам старших классов участвовать в борьбе за прекращение эпидемии холеры. Возложить на городскую управу оборудование специальных платформ для доставки в холерный барак больных. Умерших от холеры хоронить на Гончаровском глинище (находится на приличном расстоянии от городской черты). Внести в экстренное заседание Городской думы вопрос об ассигновании 2000 рублей на борьбу с холерой. В виду приближающейся Троицкой ярмарки, установит медицинский надзор» [18, арк. 20–21].

Цінним джерелом у дослідженні питання організації медичного обслуговування населення є «Программа для собирания сведений о врачебно-санитарной организации и санитарном благоустройстве городов Черниговской губернии». Документ містить значний статистичний матеріал. Станом на 1910 р. у місті працювало 11 лікарів – 2 земських, 1 міський, 4 урядових, 4 приватних (населення міста становило понад 30 тис. осіб). Видатки на медчастину з міського бюджету рік від року збільшувались, але сума становила не більше

10–11 % від всього бюджету (1908 – 13286 крб., 1909 – 15281 крб., 1910 – 16982 крб.). Лікування було безкоштовним. Програма також надавала відомості щодо кількості інфекційних хворих: у 1908 – не було, 1909 – 46 хворих на дифтерит, 61 – на тиф; 1910 – 1 хворий на кір, 4 – на скарлатину, 220 – на дифтерит, 3 – на віспу, 75 – на тиф та 24 хворих на туберкульоз [18, арк. 45–47].

В місті на початку ХХ ст. у дев'яти школах міста навчалось 847 учнів. Це вимагало від керівництва учбових закладів співвідносити учбовий план з можливою небезпекою масового захворювання учнів. Занепокоєння стосовно поширення скарлатини висловлювала власниця приватного учбового закладу Л. Родіонова: «Узнала, что на окраинах города появилась эпидемия скарлатины. Покорнейше прошу уведомить меня, не имеются ли больные скарлатиной в тех районах и домах, где проживают ученики школы. Список при сем прилагается» [20, арк. 72]. У січні 1912 р. директор Ніжинського історико-філологічного інституту І.І. Іванов, керуючись листом Попечителя Київського учбового округу, вніс на розгляд міського голови пропозицію скасувати заняття при температурі повітря нижче 25 градусів. Пропонувалось в таких випадках запроваджувати спеціальну сигналізацію [20, арк. 5]. Така турбота та пересторога зменшували ризик масових захворювань серед учнівської молоді.

У жовтні 1918 р. Ніжинська міська дума затвердила Положення про міських районних лікарів. На відміну від попередніх років, призначення на посаду лікаря робила міська управа, вона ж його і звільняла за попередніми висновками санітарної комісії щодо його професійних якостей. Про бажання залишити посаду лікар повинен був повідомити міську управу за 6 тижнів, про появу інфекційних хворих мав повідомити також міську управу. Управа надавала лікарю право покидати місто на термін не більше 4-х днів на місяць, але виключно за відповідним погодженням. Перевод на роботу в другий район, не робився без згоди лікаря. У разі хвороби місце за ним зберігалось протягом 4-х місяців зі збереженням заробітної плати, а ще 4 місяці без збереження зарплатні. Місто надавало лікарю транспорт під час медичних оглядів учнів шкіл міста. Прийом хворих міський лікар вів з 9 до 13 години, тяжкохворих приймав або відвідував на дому у всякий час. Хворі безкоштовно користувались допомогою лікаря, ліки ж безкоштовно отримували лише найбідніші з них [21, арк. 151].

Таким чином, співпрацю між думою та управою по розвитку системи охорони здоров'я можна вважати плідною. До позитивних кроків муніципальних органів влади треба віднести створення санітарної комісії, вироблення нею стратегії розвитку медицини у місті, запровадження профілактичних протиепідемічних заходів та ветеринарно-

санітарного контролю. Система медичного обслуговування населення працювала і фінансувалась за рахунок міських коштів. Фактична сума видатків на медицину щорічно збільшувалась, але вона не перевищувала 10–11 % міського бюджету. Головна причина недостатньої ефективності цих кроків – обмежені фінансові можливості.

Посилання

1. Смельянов В. Міській голова // Ніжинський вісник. – 1992. – 14 січня; Страшко Є. До історії ніжинських муніципальних органів самоврядування (друга половина XIX ст.) // Ніжинська старовина. – 2007. – № 3, с. 60–64; Рахно О. Голова Чернігівської земської управи В.М. Хижняков: віхи життя та діяльності // Сіверянський літопис. – 2007. – № 5, с. 110–115; Кулик В. Ніжинська міська управа // Ніжинська старовина. – 2007. – № 3, с. 45–51; Сидорович О. Ніжинський міський громадський банк як складова частина економіки міста в другій половині XIX – на початку XX ст. // Ніжинська старовина. – 2010. – № 9, с. 112–120.
2. Відділ Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині (далі – ВДАЧОН), ф. 340, оп. 1, спр. 1260.
3. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1262.
4. ВДАЧОН, ф. 342, оп. 1, спр. 617.
5. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1265.
6. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1267.
7. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1270.
8. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1273.
9. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1286.
10. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1264.
11. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1289.
12. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1261.
13. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1280.
14. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1282.
15. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1287.
16. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1290.
17. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1281.
18. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1292.
19. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1293.
20. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1294.
21. ВДАЧОН, ф. 340, оп. 1, спр. 1404.

Дмитренко Н.М. Нежинское городское общественное управление в деле «сохранения народного здоровья» (последняя четверть XIX – начало XX ст.)

В статье рассматривается сотрудничество городской думы и управы в вопросах создания системы медицинской помощи, доступной населению. Особое внимание уделено роли органов общественного управления в организации противозидемических мероприятий. Освещены объективные трудности внедрения санитарных норм и организации контроля за их соблюдением.

Ключевые слова: общественное управление, медицина, эпидемия, санитария.

Dmytrenko N.M. The role of Nizhyn city public management in «maintenance of public health» (the last quarter of the XIX th – the beginning of the XX th century)

The article considers cooperation of the City Council and the City Duma in the issue concerning the creation of the medical care system available to the population. Particular attention is paid to the anti-epidemic activity of the public management bodies. The objective difficulties of sanitary rules implementation and the organization of their observance control are illustrated.

Key words: public management, medicine, epidemic, sanitation.

14.03.2016 р.

УДК 94(477):82-94 В.Дубровський «19»

В.А. Казимір

ЧЕРНІГІВЩИНА У МЕМУАРАХ ВАСИЛЯ ДУБРОВСЬКОГО

Стаття присвячена мемуарам репресованого українського історика та громадського діяча В.В. Дубровського (1897–1966) про Чернігівщину.

Ключові слова: В.В. Дубровський, Чернігів, спогади.

Історична наука XXI століття характеризується антропоцентричністю та відродженням інтересу до навмисно «призабутих» за радянських часів осіб. До цього переліку безперечно належав і уродженець Чернігівщини – репресований історик та громадський діяч першої половини XX ст. – Василь Васильович Дубровський (1897–1966).

Л. Биховський [1] та Г. Курас [2; 3] займалися впорядкуванням біографії В. Дубровського, О. Коваленко [4; 2; 5; 6] та В. Ткаченко [7] розглядали його постать у контексті розвитку краєзнавчого руху, І. Матяш – в галузі архівознавства [8], М. Дмитрієнко та О. Ясь присвятили розвідку його внеску в охорону пам'яток культури в Україні [9]. Водночас створений В. Дубровським цикл спогадів, який належать до кращих зразків вітчизняної мемуаристики XX ст., ще й досі не був систематизований, оскільки оприлюднений фрагментарно й на сторінках важкодоступних для сучасного дослідника періодичних видань української еміграції.

Відтак, метою даної розвідки є систематизація знайдених мемуарів В. Дубровського, які стосуються Чернігівщини.

Народився В. Дубровський 19 травня 1897 р. у родині священика Василя Михайловича Дубровського, який помер за кілька місяців до народження сина. Удова назвала хлопчика на честь покійного батька та переїхала до сватів, де на затишній околиці Чернігова – Лісковиці Василь провів дитячі та юнацькі роки

Навчався В. Дубровський, відповідно до родинних традицій, у Чернігівському духовному училищі (1906–1911 рр.) та Чернігівській духовній семінарії (1911–1915 рр.). Проте згодом він відмовився від духовної кар'єри і у 1915 р. вступив до Ніжинського історико-філологічного інституту князя О. Безбородька. У 1919 р. В. Дубровський повернувся до рідного міста, де протягом п'яти наступних років поєднував написання дисертації з роботою в радянських установах та педагогічною діяльністю у середніх й вищих закладах освіти Чернігова [10, с. 28–30].

У березні 1924 р. В. Дубровський під керівництвом академіка Д. Багалія успішно захистив дисертаційне дослідження «Бігли селяни Лівобережної України в XVIII ст.» [11]. За його рекомендацією влітку 1925 р. В. Дубровський переїхав до Харкова, де з 1 червня